

СКЛАДОВІ КОМПЛЕКСНОГО МОНІТОРИНГУ РИНКУ ПРАЦІ

**Писаревський І.М., доктор економічних наук, професор
Краснокутська Ю.В., старший викладач**

Харківський національний університет міського господарства імені О.М. Бекетова, Україна

У статті розглянуті складові комплексного моніторингу ринку праці в Україні. Визначено, що на сьогоднішній день проблеми українського ринку праці полягають у перенасиченості престижними спеціальностями, незатребуваності серед випускників навчальних закладів та нездатності підприємств забезпечити працівника соцпакетом. На думку авторів, взаємозв'язок між внутрішнім та зовнішнім середовищем дозволив би забезпечити стратегічне управління зайнятстю населення з урахуванням потреб і інтересів усіх сторін соціально-трудових відносин: працівників, роботодавців та держави. Авторами зазначено, що у сучасних умовах імплементація моделі моніторингу ринку праці щодо вдосконалення механізму державного регулювання зайнятості населення є достатньо актуальною, оскільки в основу алгоритму моніторингу ринку праці закладено принципи визначення оптимального співвідношення елементів структури та пропорційного і збалансованого розвитку двох напрямів – попиту та пропозиції на регіональному ринку праці. Запропоновано основні механізми державного регулювання використання трудових ресурсів за логічною схемою: механізм–метод–засіб–інструмент. Зроблено висновок, що впровадження комплексного моніторингу ринку праці в Україні дозволить знизити напруженість на ринку. Це можливе завдяки створенню робочих місць із режимом неповного робочого дня, передусім, у пріоритетних видах економічної діяльності. Необхідно зміщення акцентів у державній політиці зайнятості на інноваційну компоненту із пріоритетним розвитком людини в умовах інформаційного суспільства та нарощування глобалізаційних процесів.

Ключові слова: моніторинг, ринок праці, державне регулювання, механізм

Постановка проблеми. Український ринок праці має певні особливості, які пов'язані з політичною та економічною ситуацією у країні. Він характеризується постійними змінами, які мало контролюються з боку держави та відсутністю комплексної системи моніторингу, яка має бути заснована на зборі та обробці інформації щодо поточного стану ринку праці у країні та її регіонах. На сьогоднішній день проблеми українського ринку праці полягають у перенасиченості престижними спеціальностями, незатребуваності серед випускників навчальних закладів та нездатності підприємств забезпечити працівника соцпакетом.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Вивченню питань щодо моніторингу ринку праці присвячено чимало праць вчених-економістів, таких як С.М. Бабич [1], Л.Л. Білан [2], П. Богиня [3], О.С. Качний [4], В.Л. Міненко [5], В.В. Онікієнко [6], Т.П. Титарчук [7], О.В. Чернявська [8] та інші.

Метою статті є вирішення одного з першочергових завдань щодо підвищення рівня забезпечення країни та її регіонів трудовими ресурсами на основі проведення комплексного моніторингу ринку праці.

Основні результати дослідження. В Україні держава є учасником процесу управління фондами соціального захисту. Поліпшити існуючу систему управління можна, перейшовши на двостороннє управління організацією роботодавців і представниками застрахованих осіб. Інтереси останніх повинні подавати всі громадські організації, а не тільки профспілки. Удосконалення системи зайнятості та надання соціальних послуг населенню вимагає якісно нового підходу в обслуговуванні клієнтів. Враховуючи ситуацію на ринку праці України, потрібні коригуючі процеси, які б надавали нові можливості у працевлаштуванні, та які б опиралися на провідний міжнародний досвід, спрямований на зростання ролі роботодавця у створенні нових робочих місць та працевлаштуванні громадян, які потребують додаткових гарантій соціального захисту.

Щодо регулювання вітчизняного ринку праці слід було б звернути увагу на позитивний досвід розвинених країн Європи, який дозволяє зняти напругу та тиск на ринку та забезпечити збалансованість між попитом та пропозицією робочої сили як на мезо, так і на макро-рівні за рахунок поглиблення економічної самостійності регіонів, що розкриває значні перспективи для ефективного регулювання вітчизняного ринку праці. Їх реалізація в новій для регіонів економічній ситуації повинна враховувати специфіку взаємозв'язку попиту на робочу силу та її пропозиції на ринку праці.

На думку авторів, взаємозв'язок між внутрішнім та зовнішнім середовищем дозволив би забезпечити стратегічне управління зайнятстю населення з урахуванням потреб і інтересів усіх сторін соціально-трудових відносин: працівників, роботодавців та держави. Напрямок подальших досліджень у цій галузі може бути пошук шляхів формування налагодженого каналу обміну

інформацією між органами забезпечення зайнятості населення, формування механізму взаємозв'язку між внутрішнім та зовнішнім середовищем вітчизняного ринку праці.

Виходячи з сутності державного регулювання, можна зазначити основні характеристики, що державне регулювання ринку праці:

- є складною динамічною системою;
- є важливою сферою регулювання соціально-економічних і трудових відносин;
- носить конкретний характер;
- охоплює всі складові ринку праці: формування, розподіл, використання, зайнятість, соціальне забезпечення, соціальний захист, підготовку та перепідготовку робочої сили;
- орієнтовано на додержання об'єктивних законів і закономірностей розвитку суспільства;
- базується на реалізації законів і нормативних актів держави;
- здійснюється спеціальними органами державного регулювання;
- взаємоузгоджує інтереси різних економічних суб'єктів соціальних груп і суспільства в цілому;
- адаптується до умов глобалізації і відкритості економіки.

Сьогодні проведення комплексного моніторингу ринку праці в Україні може бути тим важелем, який поступово вплине на підвищення рівня забезпечення країни та її регіонів трудовими ресурсами.

До складових комплексного моніторингу ринку праці відносяться:

- визначення та обґрунтування системи правових інструментів (норм, правил, законодавчих актів та нормативно-правових документів), що регулюють сферу соціально-трудова відносин у країні та її регіонах;
- формування системи показників щодо визначення попиту та пропозицій на ринку праці;
- визначення та впровадження методів щодо удосконалення оцінки зміни обсягів пропозиції робочої сили на ринку праці країни та її регіонів.

У сучасних умовах імплементація моделі моніторингу ринку праці щодо вдосконалення механізму державного регулювання зайнятості населення (рис. 1.) є достатньо актуальною, оскільки в основу алгоритму моніторингу ринку праці закладено принципи визначення оптимального співвідношення елементів структури та пропорційного і збалансованого розвитку двох напрямів – попиту та пропозиції на регіональному ринку праці [9].

Співвідношення між попитом та пропозицією на робочу силу оцінюється за допомогою побудови карти конкурентних позицій регіонів за станом на ринку праці [10]. Процес моніторингу стану на ринку праці потребує аналізу його результатів (тобто треба оцінити його соціально-економічні показники) і оцінити ефективність розробленої системи моніторингу (рис. 2).

Впровадження в практичну діяльність відповідних державних органів запропонованої моделі моніторингу ринку праці дозволяє обрати необхідний напрямок розвитку регіону, перевірити зміни на ринку праці та оцінити ступінь ефективності вироблених управлінських рішень.

Базуючись на зазначених вище підходах, можна визначити основні механізми державного регулювання використання трудових ресурсів за логічною схемою: механізм–метод–засіб–інструмент. Отже, дослідження чинного механізму регулювання ринку праці показало, що нині він включає:

- інструменти фінансово-кредитної політики (джерела формування фонду сприяння зайнятості населення та порядок їх використання), спрямовані на реалізацію програм зайнятості та підтримку міського населення, яке тимчасово не працює;
- інструменти інвестиційної та податкової політики, що передбачають економічний вплив держави на новостворених роботодавців, а також на якісний та кількісний склад робочої сили;
- інструменти організаційно-управлінської та соціально-економічної політики (плани, проекти, місцевий бюджет, договори, цільові програми, прогнози);
- засоби системи державного контролю за дотриманням прийнятих та чинних правових, економічних та організаційних умов сприяння продуктивній зайнятості населення міста.

Проведене дослідження дозволяє зробити наступні висновки і пропозиції теоретичного, прикладного змісту, основні з яких зводяться до наступного:

- до системи державного регулювання ринку праці необхідно застосовувати комплексний методологічний підхід, який включає визначення попиту державного регулювання ринку праці; розкриття його основних характеристик; визначення суб'єктів, об'єктів, принципів, завдань, видів, методів державного регулювання ринку праці;
- в сучасних умовах є необхідним усунення надмірної лібералізації економіки України за рахунок захисту вітчизняного товаровиробника, концентрації ресурсів і державного управління економікою на пріоритетних для держави галузях жорсткого контролю недержавної фінансової та

банківської сфери; контролю зовнішньої торгівлі продукції підприємств, підпорядкованих державі з метою зміцнення національно-орієнтованої економіки;

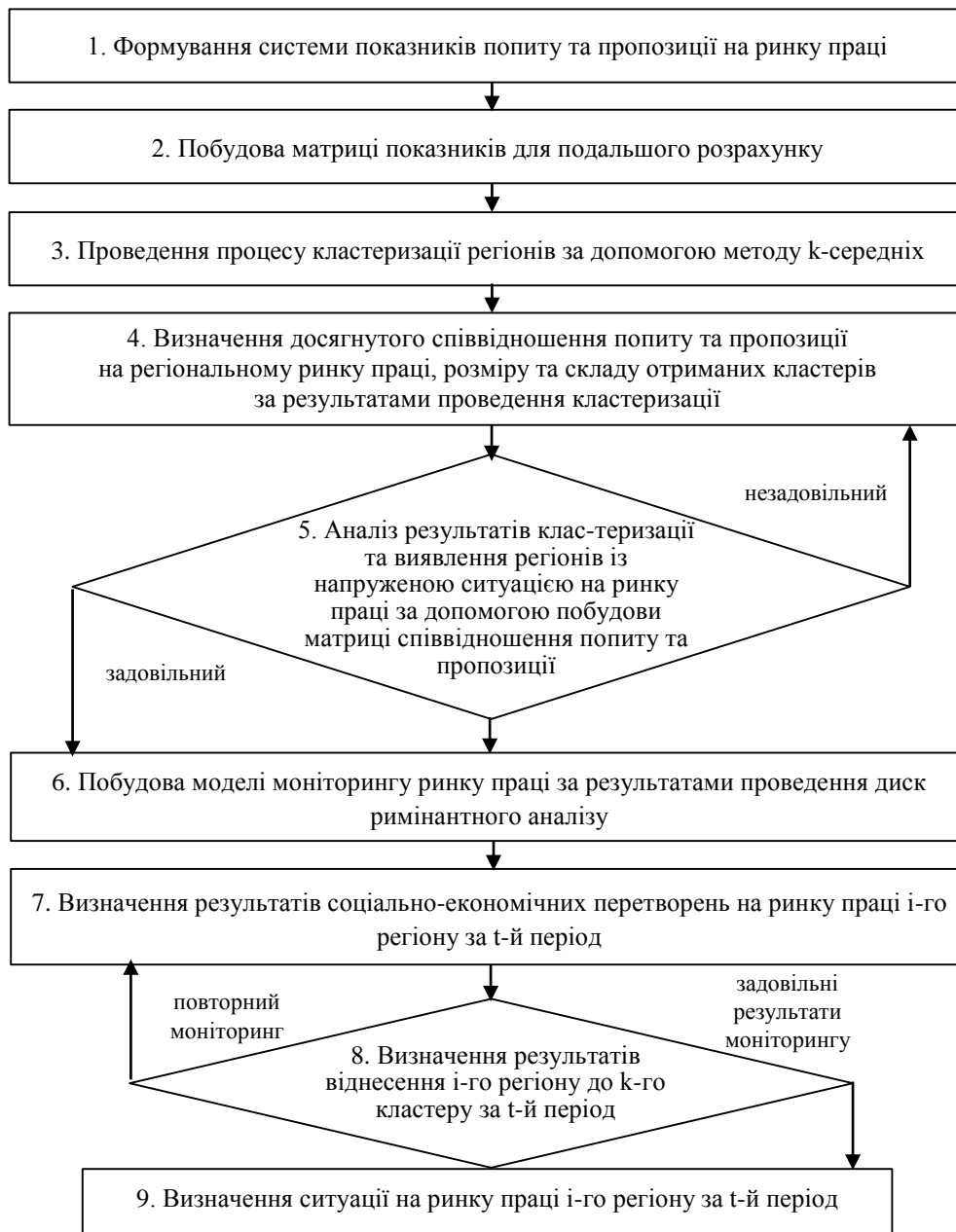

Рисунок 1 – Алгоритм проведення моніторингу ринку праці [9]

– ефективність державних механізмів регулювання ринку праці значною мірою буде визначатися тим, наскільки на державному рівні будуть враховані типові загальноєвропейські орієнтири соціально-економічної політики наддержавних організаційних утворень при ослабленні впливу на ці процеси національної держави;

– понизити рівень загального безробіття до 5–6 відсотків економічно активного населення;

– підвищення гнучкості ринку праці сприятиме розширенню можливостей реалізації прав громадян на гідну працю за вільно вибраним родом діяльності і професії;

– підвищення взаємозв'язку ринку праці і професійної освіти, а також розвиток міжтериторіальної і міжгалузевої мобільності трудових ресурсів стануть одними з найважливіших чинників сприяння забезпеченню працевлаштування робочою силою у необхідній кількості і необхідній кваліфікації;

– запобіганню дефіциту кваліфікованих кадрів також сприятимуть заходи з оптимізації використання праці іноземних працівників і залучення на постійне місце проживання в Україні співвітчизників, що проживають за кордоном;

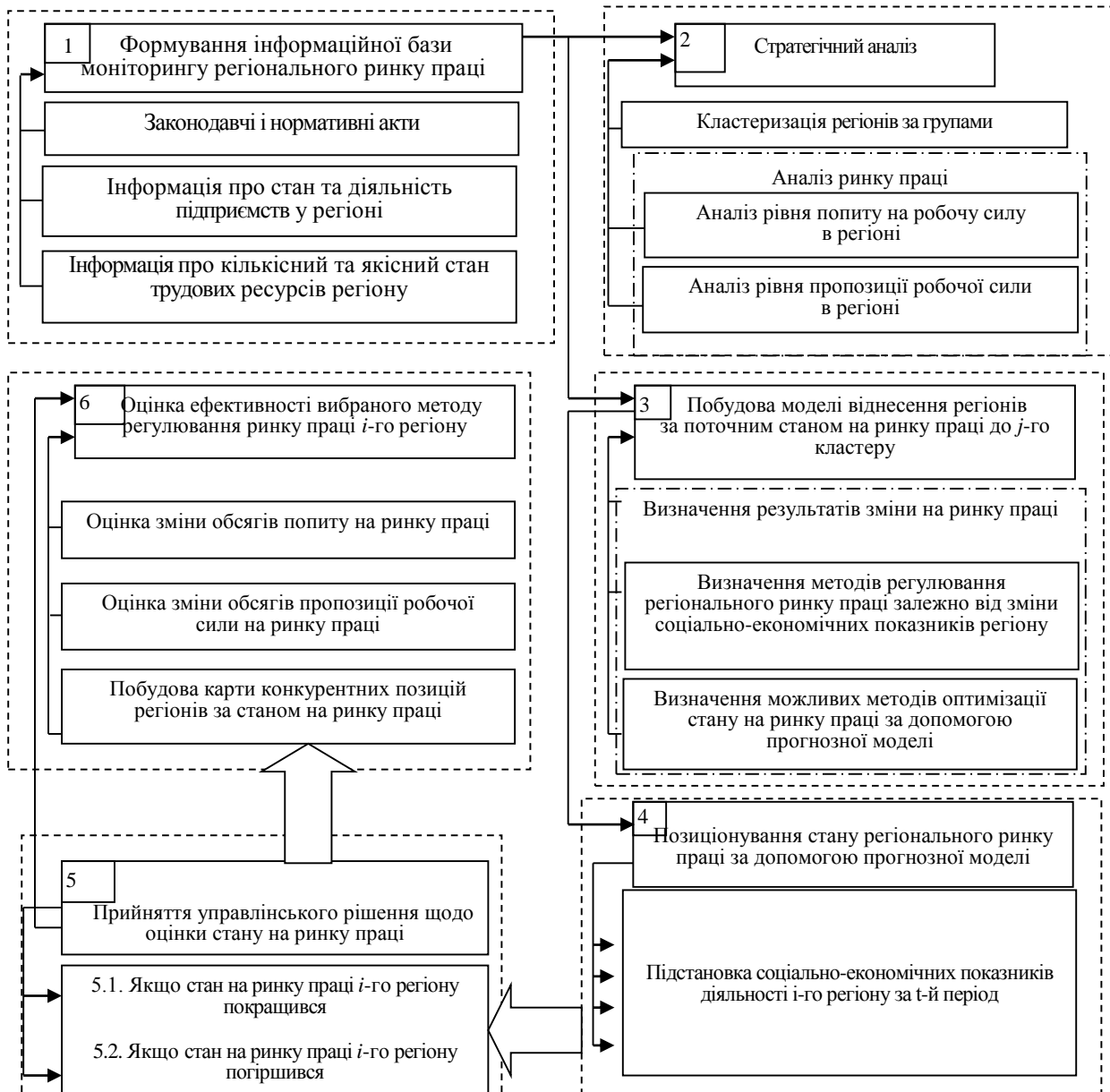

Рисунок 2 – Модель комплексного моніторингу ринку праці (розроблено авторами)

– здійснення спеціальних програм зайнятості сприятиме інтеграції в ринок праці і ефективної зайнятості безробітних громадян, що володіють недостатньою конкурентоспроможністю на ринку праці, зазнають труднощів при трудовлаштуванні;

– підвищення ефективності контролю і нагляду у сфері праці і зайнятості забезпечить істотне скорочення порушень прав трудящих у області охорони і оплати праці, а також запобігання дискримінації у сфері праці;

– розвиток механізмів соціального партнерства в цілях сприяння зайнятості населення, підвищення якості робочих місць і вдосконалення системи оплати праці сприятимуть зростанню рівня заробітної плати і кінцем кінцем підвищенню рівня життя населення України.

Висновки. Резюмуючи все вищенаведене можна стверджувати, що впровадження комплексного моніторингу ринку праці в Україні дозволить знизити напруженість на ринку праці. Це можливе завдяки створенню робочих місць із режимом неповного робочого дня, передусім, у пріоритетних видах економічної діяльності (це рекреація й туризм, виробництво послуг, високі технології та діяльність, пов'язана з транскордонним розташуванням). Необхідно змістити, на нашу думку, акценти у державній політиці зайнятості на інноваційну компоненту із пріоритетним розвитком людини в умовах інформаційного суспільства та нарощування глобалізаційних процесів.

Література

1. Бабич С. М. Сучасний ринок праці в економічній системі / С. М. Бабич // Бізнесінформ. – 2012. – № 10. – С. 160-164.
2. Білан Л. Л. Трудові ресурси України : Монографія / Л. Л. Білан. – К. : Лисенко М. М., 2012. – 447 с.
3. Соціально-економічний механізм регулювання ринку праці та заробітної плати : кол. моногр. / Д. П. Богиня, Г. Т. Куликов, В. М. Шамота, Л. С. Лисого та ін. – К. : ІЕ НАН України, 2001. – 300 с.
4. Качний О. С. Механізми регулювання ринку праці в Україні / О. С. Качний, Д. Е. Шапоренко // Теорія та практика державного управління. – 2011. – Вип. 2. – С. 176-181.
5. Міненко В. Л. Теоретико-методологічні засади узгодження взаємодії механізмів державного регулювання і саморегулювання ринку праці / В.Л. Міненко // Теорія та практика державного управління : зб. наук. пр. – Х. : Вид-во ХарПІ НАДУ “Магістр”, 2013. – Вип. 3 (42). [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.kbuapa.kharkov.ua/e-book/tpdu/2013-3/index.html>.
6. Онікієнко В.В., Ткаченко Л.Г., Ємельяненко Л.М. Розвиток ринку праці України: тенденції та перспективи : Монографія / За ред. В.В. Онікієнка. - К.: РВПС України НАН України, 2007. – 286 с.
7. Титарчук Т.П. Удосконалення механізму державного регулювання регіональних ринків праці / Т.П. Титарчук, В.М. Шарманська // «Молодий вчений». – 2014. – № 3 (06). – С. 56-60.
8. Чернявська О. В. Організаційно-економічний механізм регулювання ринку праці України : автореф. дис. ... д-ра екон. наук : спец. 08.00.03 – «Економіка та управління національним господарством» : / О. В. Чернявська; Н.-д. екон. ін-т М-ва економіки України. – К., 2009. – 32 с.
9. Бондаренко О.Г. Моніторинг ринку праці в системі державного регулювання зайнятості населення : автореф. дис. ... канд. наук з держ. упр. : спец. 25.00.02 – «Механізм державного управління» : / О.Г. Бондаренко; Харківський регіональний інститут державного управління Національної академії державного управління при Президентіві України. – Харків, 2008. – 20 с.
10. Нікіфорова О. В. Моделі діагностики регіональних ринків праці : автореф. дис. ... канд. екон. наук : спец. 08.00.11 – «Математичні методи, моделі та інформаційні технології в економіці» / О.В. Нікіфорова; Харківський національний економічний університет. – Харків, 2010. – 20 с.

References

1. Babich, S. (2012). Suchasnyy rynek pratsi v ekonomichniy systemi [Modern market of labor in the economic system]. *Biznesinform - Biznesinform*, 10, 160-164.
2. Bilan, L. (2012). *Trudovi resursy Ukrainy* [Labor Resources of Ukraine]. Kyiv: PP Lysenko [in Ukrainian].
3. Bohynya, D., Kulykov, H., Lysoho, L. & Shamota, V. (2001). *Sotsial'no-ekonomichnyy mekhanizm rehulyuvannya rynku pratsi ta zarobitnoyi platy* [Socio-economic mechanism of regulation of the labor market and wages]. Kyiv: IA NAS of Ukraine [in Ukrainian].
4. Kachnyy, O. S. & Shaporenko, D. E. (2011). *Mekhanizmy rehulyuvannya rynku pratsi v Ukraini* [Mechanisms of regulation of the labor market in Ukraine]. *Teoriya ta praktyka derzhavnoho upravlinnya - The theory and practice of public administration*, 2, 176-181.
5. Minenko, V. L. (2013). *Teoretyko-metodolohichni zasady uzgodzhennya vzayemodiyi mekhanizmiv derzhavnoho rehulyuvannya i samorehulyuvannya rynku pratsi* [Theoretical and methodological principles of coordination of the interaction of mechanisms of state regulation and self-regulation of the labor market]. *Teoriya ta praktyka derzhavnoho upravlinnya - The theory and practice of public administration*, 3 (42). Retrieved from <http://www.kbuapa.kharkov.ua/e-book/tpdu/2013-3/index.html> [in Ukrainian].
6. Onikiyenko, V. V., Tkachenko, L. H. & Yemelyanenko, L. M. (2007). *Rozvytok rynku pratsi Ukrainy: tendentsiyi ta perspektyvy* [Development of the Ukrainian labor market: trends and prospects]. Kyiv: RVPS Ukrainy NAN Ukrainy [in Ukrainian].
7. Tytarchuk, T. P. (2014). *Udoskonalennya mekhanizmu derzhavnoho rehulyuvannya rehionalnykh rynkiv pratsi* [Improvement of the mechanism of state regulation of regional labor markets]. *Molodyy vchenyy - Young scientist*, 3 (06), 56-60.
8. Chernyavska, O. V. (2009). *Orhanizatsiyno-ekonomichnyy mekhanizm rehulyuvannya rynku pratsi Ukrainy* [Organizational-economic mechanism of regulation of the labor market of Ukraine]. Extended abstract of Doctor's thesis. Kyiv [in Ukrainian].
9. Bondarenko, O. H. (2008). *Monitorynh rynku pratsi v systemi derzhavnoho rehulyuvannya zaunyatosti naselennya* [Labor market monitoring in the system of state regulation of employment of the population]. Extended abstract of candidate's thesis. Kharkiv [in Ukrainian].
10. Nikiforova, O. V. (2010). *Modeli diahnostyky rehionalnykh rynkiv pratsi* [Models of diagnostics of regional labor markets]. Extended abstract of candidate's thesis. Kharkiv [in Ukrainian].

Стаття надійшла до редакції 27.03.2017.